

Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning

Eksjö kyrka

*Eksjö församling i Eksjö kommun
Jönköpings län, Linköpings stift*

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM
Byggnadsvårdsrapport 2005:19

Jonas Haas

Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning

Eksjö kyrka

*Eksjö församling i Eksjö kommun
Jönköpings län, Linköpings stift*

Rapport, foto och ritningar: Jonas Haas. Grafisk design: Anders Gutehall. Tryckning och distribution: Britt-Marie Littorin Hård

Jönköpings läns museum. Box 2133. 550 02 Jönköping Tel: 036-30 18 00. E-post: info@jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd: Ur allmänt kartmaterial från Lantmäteriet. Medgivande 94.0133

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2005

Innehåll

Ekonomiska kartan	4
Inledning	5
Bakgrund och omfattning	5
Karakteriseringens syfte	5
Uppläggning och rapport	5
Kulturhistorisk bedömning	5
Sammanfattande beskrivning	6
Beskrivning och historik	7
Kulturhistorisk karakterisering och bedömning	10
Sammanfattning	10
Händelsehistorik	11
Källhänvisningar	15
Tekniska och administrativa uppgifter	15

Inledning

Bakgrund och omfattning

På uppdrag av Linköpings stift har Jönköpings länsmuseum utfört en kulturhistorisk karakterisering av kyrkorna inom stiftets del av Jönköpings län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under 2004. Inventeringen gäller kyrkobyggnader och kyrkogårdar som är anlagda före 1939 eller omfattas av Kulturminneslagen och som fortfarande är i bruk. Rapporten omfattar en genomgång av kyrkobyggnadens historik, beskrivning av exteriör och interiör och en beskrivning av dess kulturhistoriska värde.

Karakteriseringens syfte

Syftet med karakteriseringen är att öka kunskapen om det kulturhistoriska arv som kyrkobyggnaden bär på. Mer konkret ska arbetet ligga till grund för de vård- och underhållsplaner som ska tas fram av varje församling. Resultatet ska också kunna ingå i länsstyrelsernas underlagsmaterial vid beslut i ärenden som berör kyrkobyggnaderna.

Uppläggning och rapport

Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering och en arkivsökningsdel. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit länsstyrelsen arkiv över ärenden, med kopior från ATA's arkiv i Stockholm. Jönköpings läns museum har också ett arkiv över handlingar, samt ett klipparkiv. Befintlig hembygds litteratur har använts i förekommande fall. Arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och omfattar inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkans byggnadshistoria.

Rapporten är upplagd med en inledande kort sammanfattning, och en historik med händelser listade i kronologisk följd. Därefter en beskrivning av kyrkomiljön och historiken i löpande text, en beskrivning av kyrkans nuvarande utseende och till sist en kulturhistorisk värdering och bedömning.

Kulturhistorisk bedömning

Den kulturhistoriska bedömningen görs av Jönköpings läns museum i samarbete med representanter från Linköpings stift. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkas egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkor i stiftet och övriga landet. Den kulturhistoriska värderingen och bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda byggnadsdetaljer utan beskriver värden och karaktärsdrag i stort.

Inför varje planerad förändring eller större underhållsåtgärd skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Utifrån den kulturhistoriska värderingen och karakteriseringen tas beslut om vilka åtgärder som är berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Denna rapport ska finnas tillgänglig på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Jönköpings länsmuseum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Sammanfattande beskrivning

Fastighetsbeteckning: Eksjö Kyrkan 1

Eksjö socken, Eksjö kommun, Vedbo och Ydre kontrakt, Eksjö församling, Linköpings stift, Jönköpings län.

Eksjö kyrka uppfördes 1887-89 och ritades av arkitekt J F Åbom vid Överintendentsämbetet, byggmästare var C A Pettersson, Eksjö. Kyrkan ersatte en kyrka med medeltida ursprung och rik barockinredning, men som dömdes ut som bristfällig och därför revs. Det är en enskeppig kyrka av sten, med en latinsk korsplan, rakslutet kor i öster med sakristia i en korabsid. Tornet i väst är den enda delen som härrör från den gamla kyrkan, det uppfördes 1784 och sparades vid rivningen. Tornet är krönt av en kopparklädd öppen lanternin från 1925. Kyrkans tak är i övrigt ett flackt sadeltak, klätt med kopp-arplåt från 1966. Väggarna är kvaderstensimiterande i slät, kalkavfärgad puts och vilar på en avsatt stensockel i röd granit. Exteriören i nyklassicism är bortsett från tornlanterninen oförändrad och välbevarad, medan interiören fick en delvis mer barockpräglad stildräkt vid en tidig restaurering 1912. Väggarnas marmorering och stuckaturarbetena i taket tillkom då. Kyrkan genomgick en restaurering 1942-43 som också präglades av barockinredningen. Senaste restaurering avslutades 2001. Bland kyrkans inventarier märks särskilt altarpopsats och predikstol från 1698 av träsnidaren Anders Ekeberg från Borås och en dopfont av kalksten från 1659.

Beskrivning och historik

Socknen

Eksjö kyrka ligger i Eksjö stad och socknen, i kommunens nordvästra del. Socknen ligger i en höglänt och framför allt i norr och öster backig bygd. I söder och väster är marken mindre kuperad. Skog dominerar arealen till 67% (1986) medan 15% täcks av åkermark. Staden Eksjö växte fram under 1300-talet, ca 500 meter sydväst om dagens centrum. 1568 brann staden ner men återuppbyggdes, och 1856 brann stora delar av den södra delen ner igen. Södra delen återuppfördes med tidsenlig stadsplan med fler och bredare gator. Norra delen behöll sin senmedeltida stadsplan med långgator och smalare gränder. Eksjö undslapp efterkrigstidens stora centrumombildning och visar idag upp en unikt välbevarad stadskärna med stadsgårdar och träbebyggelse. Stora delar av Eksjö stad är idag byggnadsminnesförklarad.

Kyrkomiljön

Eksjö kyrka ligger på östra sidan om Stora Torget som lades ut efter senaste stora branden 1856. Torget avgränsas i väster av Stadshotellet, uppfört 1856 och om- och tillbyggt 1904, på norra sidan ligger handelsgårdar som funnits sedan 1600-talet och i söder motsvarande handelsgårdar som uppfördes efter branden 1856. Kyrkan står på den fd. kyrkogården, numera en kyrkpark som till största delen är grästäckt och planterad med äldre träd av bland annat lind, lönn och alm. Söder om kyrkan står en runsten som tidigare ingått i kyrkans murverk, samt två minnesstenar – den ena över de som begravdes här fram till och med 1842 då kyrkogården flyttades norrut utanför stadstullen. Kyrkparken omges i norr, öst och söder av stadsbebyggelse. I norr ligger på andra sidan Norra Kyrkogatan församlingshemmet – Kyrkbacksgården – som uppfördes 1974-75 och byggdes ut 1986. I sydost ligger Eksjö stadshus från 1846, ombyggd 1929.

Kyrkobyggnaden

Det medeltida Eksjö hade en stenkyrka gemensam med landsförsamlingen, men när denna uppfördes är inte bekant. Kyrkan utvidgades mot norr 1631 med en korsarm, uppförd av trä, och kallad bondkyrkan eftersom landsförsamlingen huvudsakligen hade sina sittplatser här. Kyrkan utvidgades vidare åt söder 1666 och fick då ett barockmålat brädtak som nu till stora delar visas på Historiska museet i Stockholm. Efter utvidgningen tillkom en ny altaruppsats 1698, tillverkad av mästaren Anders Ekeberg från Borås. 1784 uppfördes ett kyrktorn av sten, som ersatte ett träorn som inte förmådde bära upp tyngden av kyrkklockorna och därför hängde i ett separat klocktorn. Tornet avslutades uppåt av en stor lanternin på en plattform omgiven av en balustrad.

På 1870-talet sågs barockkyrkan som omodern och i dåligt skick, så ritningar till en ny kyrka framtogs av Överintendentsämbetets arkitekt J F Åbom. Ritningarna var klara 1877 men godkändes först 1886 efter att man även hade diskuterat ett alternativt förslag från arkitekten Carl Möller. Dock valde man till slut ändå Åboms ritningar och kyrkobygget inleddes 1887 genom att den gamla kyrkan först revs. Vid

1784 års torn sammanbyggt med bogårdsmuren. Tuschlavering (något beskuren) från 1700-talets slut av C V Svedman.

rivningen sparade man tornbyggnaden från 1784, men ersatte lanterninen med en spetsig tornspira, omgiven av fyra mindre torn.

1889 stod kyrkan färdig, en enskeppig salkyrka med latinsk korsplan, rakslutet kor i öster och sakristia i absidformad utbyggnad. Kyrkan har tunnvalvt tak som ursprungligen var klätt med pärlspontspanel. Vid en modernisering av värmeanläggningen 1911 som hade sotat väggar och tak, anlätade man även konservator Allan Norblad för att sätta upp epitafier, bänkgavlar och andra sparade delar från gamla kyrkan. Norblad drog upp riktlinjerna för en större renovering och delvis omgestaltning. Pärlspontspanelen i taket putsades över och taket försågs med gipsstuckatur efter nybarockt mönster, pelarna skraddes enligt förebild från gamla kyrkans pelare, och de vita väggarna marmorades. Syftet var att kyrkans interiör stilmässigt skulle närma sig den äldre kyrkan samtidigt som kyrkan fick en mer monumental verkan genom marmorering och stuckatur.

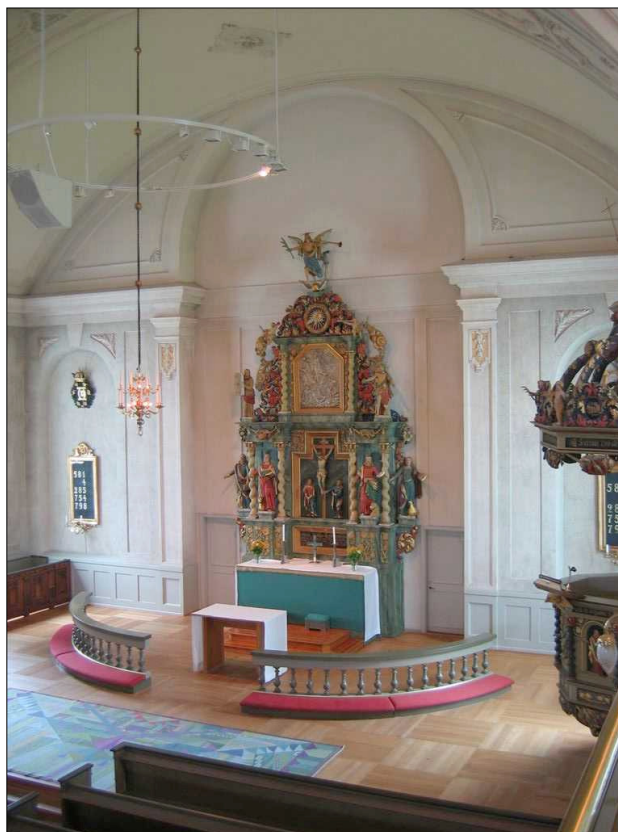
Tornspiran som Åbom ritade till den nya kyrkan behövde repareras i början av 1920-talet och i samband med det önskade man bygga om den till det utseende den hade innan 1889. Slottsarkitekt Ove Leijonhufvud ritade den nya lanterninen som stod färdig 1925.

Kyrkans nuvarande utseende går i stort tillbaka till renoveringen 1942-43 ledd av Kurt von Schmalensee. Även här var den gamla kyrkans karaktär vägledande, och syftet var att de bevarade barockinventarierna bättre skulle framträda i kyrkorummet. De tre fönsteröppningarna med glasmåleri i koret murades igen och putsades över, altarringen kläddes med panel och i bänkkvarteren ändrades de gotiserande gavelstyckena till enkla spegelfält med raka överstycken. I samma förenklande syfte kläddes även läktarnas undertak med träfiberskivor.

Efter den senaste renoveringen som var klar 2001 är dagens kyrkorum ett resultat av flera olika renoveringsepoker. Dessa sammanhålls av en harmonisk färgskala och en strävan efter en stilistisk samstämmighet som det ursprungliga kyrkorummet i viss mån saknade, och redan tidigt valde man att anknyta tillbaka till den rivna barockkyrkan. Altaruppsatsen och predikstolen från 1698 av mästaren Anders Ekeberg har konserverats vid flera tillfällen. Den nuvarande, mer barocktrogna, färgskalan från restaureringen 1943, är mjukare och harmonierar bättre med väggarnas marmorering än de underliggande färglagren. Bevarade från gamla barockkyrkan är även två epitafier (av samme Ekeberg respektive J Künkel som målade det gamla brädtaket), musicerande änglafigurer under läktarna, några hu-

Fotografi över koret med de ursprungliga korfönstren och gjutjärnskandelabrar. Taket försågs med stuckatur 1912. De bemålade korfönstren murades igen 1943. Foto: Tord O:son Nordberg 1921, ATA.

Altaruppsats från 1698 av Boråsmästaren Anders Ekeberg. Altartavlan målades om i slutet av 1800-talet i en kallare färgskala men återgick till en mer ursprunglig vid en ommålning 1942. Altarrundeln med sin dockor rekonstruerades vid den senaste ombyggnaden år 2000.

vudbanér etc. Vid renovering 2001 flyttades norra korsarmens kapell till södra korsarmen med altare och träkrucifix från 1971 av skulptören Bertil Ågren. Vid denna plats står även kyrkans kalkstensdopfunten från 1659. Altarringen öppnades upp och balusterdockorna togs fram igen.

Kyrkans exteriör har genomgått få ändringar. Sedan 1925 då tornet helt byggdes om ovanför urtavlan har kyrkans exteriör i princip bara varit föremål för underhållsåtgärder. Fasaderna är slätputsade och kalkavfärgade med kvaderstensimitation, listverk är kraftiga och utförda i hög relief. Fönstren är rundbågiga och höga, och består av ett ursprungligt spröjsverk av gjutjärn med antikglas från 1951. Korfönstren har glasmålerier från kyrkans nybyggnadstid, men murades igen inifrån 1943 varför de bara är synliga utifrån. Det relativt flacka sadeltaket är sedan 1966 klätt med kopparplåt. Detta lagades 2002 då även plåtarbeten på lanterninen gjordes, samtidigt som hela fasaden kalkavfärgades.

Kyrkans stora orgel härrör också från den tidigare kyrkan. Orgelfasaden gjordes av J Wistenius omkring 1760, och fick 1867 ett orgelverk av bröderna Nordström. Nordströmorgelns orgelverk byggdes om 1939, och 1967 fick den ett helt nytt orgelverk och ryggpositiv byggd av Olof Hammarberg.

Ett andaktskapell inreddes i norra korsarmen 1971, detta flyttades 2001 till södra korsarmen. Här finns också dopfunten av röd kalksten från 1659 och den gamla kyrkans läktarbröstningar på väggen mot trapprummet.

Ursprunglig bänkinredning från 1889 finns bevarad på läktarna, även golvet här på södra läktaren är ursprungligt.

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Eksjö kyrka hör till de kyrkor som uppfördes i slutet av 1800-talet och ofta fick en historiserande stil-dräkt. Den nya kyrkan uppfördes huvudsakligen som en nyklassicistisk kyrkobyggnad, samtidigt som den fick vissa tidstypiska inslag av trägotik. Detta resulterade i en stilsammanblandning som kan anses tidstypisk för den tidiga stileklekticismen. Kyrkan präglas idag av de måttfulla men gestaltande restaureringar som strävat efter att ge kyrkan en enhetlighet den aldrig hade från början. Restaureringarna har anpassats efter den rivna barockkyrkans bevarade delar och karaktär, vilket tydligast kommer till uttryck i den 1925 återuppybyggda tornlanterninen. Invändigt har restaureringar närmat sig den gamla kyrkan genom en stilistisk samling och fokusering på de bevarade inventarierna från gamla barockkyrkan. Detta tar sig uttryck i t ex den nybarocka stuckaturen från 1912, de förenklade bänkarna från 1943 som lämnar mer av uppmärksamheten över till t ex altarpopsats och predikstol och färgsättningen i kyrkorummet som gjorts mer samspelt.

De bevarade inventarierna från gamla kyrkan har ett mycket stort kulturhistoriskt värde, både som konstnärliga objekt men också som historiska och rumsliga, det är huvudsakligen utifrån dessa som senare restaureringar har utgått. På kyrkans tornvind och i källaren bevaras många äldre inventarier tagna ur bruk, både från den numera rivna barockkyrkan och den nuvarande kyrkan, som har ett stort konsthistoriskt värde. Dessa är även viktiga för kunskapen om kyrkans historia. Kyrkan har det ursprungliga och mekaniskt drivna urverket från 1889 kvar i drift vilket numera hör till ovanligheten.

Takrosett över koret, utförd av Allan Norblad 1912.

Sammanfattning

- Kyrkans exteriör utgör ett sent exempel på nyklassicism, fasaderna är välbevarade och bortsett från lanterninen oförändrad sedan nybyggnadstillfället. Lanterninen är ett intressant nytillskott från 1925 och är värdefullt för berättandet av kyrkans och dess föregångares historia.
- Kyrkan har en obruten kontinuitet av underhåll med ursprungliga eller liknande material, vilket är värdefullt ur byggnadshistorisk aspekt.
- Den nuvarande inredningen är resultatet av flera gestaltande restaureringar som syftat till att stilistiskt samla och harmonisera de olika delarna.
- Kyrkan har en påkostad interiör där de bevarade inventarierna från den 1887 rivna barockkyrkan utgör ett väsentligt och kulturhistoriskt värdefullt inslag.
- Kyrkan har ett påkostat stuckatursarbete i nybarock från 1912 som utgör en stor del av kyrkans helhetsintryck.
- Kyrkorummet har en god sammanhållen helhetsverkan som är viktig att slå vakt om genom att inte dela upp rummet i för många olika funktioner. Bänkkvarterens i stort sett intakta disposition och utbredning är ett viktigt inslag i denna upplevelse. Det nyinredda kapellet i södra korsarmen är väl anpassat och integrerat i det övriga kyrkorummet.
- Det ursprungliga mekaniska tornurverket från 1889 som fortfarande är i drift har ett högt autenticitetsvärde och är en del av en allt mindre skara som ännu fungerar i mekanisk drift.
- En stor samling inventarier med konst- och kulturhistoriskt värde som tagits ur bruk från gamla och nuvarande kyrkan finns bevarade på tornvinden respektive i källaren, och utgör värdefulla dokument över kyrkans äldre användande och historia.

Händelsehistorik

- Medeltid Troligen har det funnits en träkyrka, redan vid 1200-talets slut, men uppgifter om denna är knapphändiga. Kyrkan var helgad åt S:t Laurentius.
- 15-1600-tal Ändring – ombyggnad. Träkyrkan har ersatts av en stenkyrka, som enligt bevarade räkenskaper byggts till och om 1569, 1591 (utbyggnad mot öst), 1631 (korsarm mot norr, även kallad ”Bondkyrkan”), 1638 (fönsterändringar), 1666 (kyrkan breddades med nio meter mot söder), 1696 (reparation av sakristian). (Swartling 1965)
- 1784 Nybyggnad – Torn. Vid västra gaveln uppfördes ett stentorn som ersättning för ett äldre torn av trä. (Swartling 1965) Tornet var sammanbyggt med kyrkogårdsmuren och flankerades av stigluckor på ömse sidor. (tuschlivering av C V Svedman från 1700-talets slut)
- 1887 Rivning. Hela kyrkan utom tornet revs. En del av innertaket med målningar tillvaratogs och visas nu på Historiska museet i Stockholm.
- 1887-89 Nybyggnad – kyrkan i sin helhet, utom tornet som byggdes om och höjdes 4 meter. Ritningarna hade gjorts av arkitekt J F Åbom, byggmästare C A Pettersson. (Swartling 1965)
- 1911-12 Ändring – ombyggnad. Takets pärlspontspanel putsas över och förses med gipsstuckatur. Väggar förses med kapitalprydda pilastrar, putsas och marmoreras. Runda läktarpelare skraddes och kläs in. Utfört av konservator Allan Norblad. Värmeugnar utbyttes mot lågtrycksångledning, el installerades. (Våra kyrkor och griftegårdar i ord och bild, 1924)
- Uå Ritningar till port till kyrkan, innertak, läktarskrank till orgelläktaren, Ferdinand Boberg. Ritningar gjordes troligen som förslag inför 1912 års renovering. (ATA)
- 1916 Teknisk installation. Genomlysande urtavlor monteras. (Våra kyrkor och griftegårdar i ord och bild, 1924)
- 1925 Ändring – ombyggnad, torn. Slottsarkitekt Ove Leijonhufvud färdigställer ritningar till ny tornlanternin, till utseende i överensstämmelse med tornet från 1784. (ATA)
- 1936 Teknisk installation - värme. Installation av varmvattenburet värmesystem. (ATA)
- 1936 Teknisk installation – VA. Inredning av toalettutrymme i sakristian. (ATA)
- 1936 Tekniska installation. Motorer till kyrkklockorna installeras. (JEA)
- 1942 Ändring – ombyggnad, interiör. Igenmurning av halvrunt fönster ovan altaruppsats, och de båda fönstren på ömse sidor om altaret. Norra fönstret i sakristian muras igen. Läktarnas undersidor kläs med träfiberplattor. Nya bänkar. Altarringen kläs in med masonit. Samtliga fönster förses med antikglas. Ny armatur på läktarna. Nytt skrudskåp i sakristian. Cementgolv i vapenhus ersätts med kalkstensplattor, trappa borttages, nya lister, nya dörrar till port och långhus. Ommålning av sakristia med ”kåbecit”. Restaurering ledd av arkitekt Kurt von Schmalensee. (ATA)
- 1942 Fast inredning – predikstol, ljudtak, altare. Ommålning (och avlutning enligt ansökan). Konservator Bertil Bengtsson. (ATA)

- 1942 Specifika inventarier. Donation av en förmodad sandstenscuppa från godsägare E Stiernspetz. Cuppan lär enligt traditionen ha hört till ett medeltida kapell i Hagersryd i Eksjö socken, eller stamma från den medeltida kyrkan i Eksjö. (ATA) Numera tolkas den som en sentida blomkruka eller fågelbad och förvaras i källaren.
- 1943 Byggnadsarkeologisk undersökning. En runsten togs ut ur muren i samband med restaureringen 1942-43 och ställdes upp väster om södra ingången. Stenen togs ur södra korsarmens vägg, (uppförd 1887-89) men har tidigare ingått i den äldre kyrkans murar på okänd plats. (ATA)
- 1948 Specifika inventarier – textilskåp. Skåp för förvaring av textil mm uppförs i tornrummet. Enligt byggherren O Carlsson & Sons förslag. (ATA)
- 1951 Ändring – ombyggnad, fönster. Ändring av innerglas i kyrkans fönster. Grönt antikglas i två olika nyanser insattes i innerbågen, huvudsakligen ljusgrönt med enstaka rutor mörkare grönt för variationens skull. (ATA)
- 1954 Fast inredning – altare. Altaret inklädes med masonit. (JEA)
- 1958 Vård/underhåll – interiör. Rengöring och bättring av puts i tak och väggar. (ATA)
- 1958 Ändring – ombyggnad, golv. Över befintligt furugolv i koret lades ekparkett lagd i kvadratiska rutor. Heltäckningsmatta bakom altarringen. (ATA)
- 1964 Vård/underhåll – takstol. Isolering av kyrkvinden med 10 cm stenullsmatta. (JEA)
- 1964 Fast inredning – orgel. Inköp av femstämmig Hammarbergorgel, placerad i norra korsarmen. (JEA)
- 1965 Specifika inventarier – dopfunt. Reparation av dopfuntens fot, hopfogning med epoxyharts och mässingsdobb, fixering mot bottenplatta med cementbruk. (ATA)
- 1966 Fast inredning – orgelverk. Ombyggnad av orgelverk av orgelbyggare Olof Hammarberg. Pneumatiken ersatt mot mekanik, åttastämmigt ryggspositiv tillkom och insattes i läktarbarriär, nyttillverkning av stämmor. (ATA och JEA)
- 1966 Vård/underhåll – takomläggning. Kyrktaket omlägges med kopparplåt, äldre järnplåt borttages. (ATA).
- 1966 Teknisk installation. Nya motorer till kyrkklockorna. (JEA)
- 1971 Ändring – ombyggnad, interiör. Omdisponering av norra korsarmen till andaktskapell. Bänkar i västra delen orienteras mot öster och bänkarna i östra delen tags bort. Ett altare och dopfunt placerades i östra delen. (ATA)
- 1972 Arkitekturbunden utsmyckning. Fem 1600-tals gravhällar monteras på väggen i vapenhuset. (JEA)
- 1973 Vård/underhåll – golv. Golvbräder i de två tornrummen omlägges. (JEA)
- 1975 Ändring – tillgänglighetsanpassning. Handikappramp anläggs utanför södra ingången. (ATA)
- 1976 Ändring – ombyggnad, interiör. Norra korläktaren byggs om till körläktare. Bänkar tas ut, och golvet lades om. (JEA)

- 1980 Vård/underhåll – målningsarbete, interiör. Rengöring av kyrkans väggar och strykning av tak med silikatfärg. (JEA)
- 1981 Vård/underhåll – målningsarbeten, exteriör. Putslagningar och utvändig ommålning. (JEA)
- 1981 Vård/underhåll – takstol. Isolering av kyrkvinden med lösull, ombyggnad av ventilationstrumma. (JEA)
- 1986 Teknisk installation – el. 1911 års elsystem utbyttes mot nytt. (JEA)
- 1986 Fast inredning – bänkinredning. Bänkar i norra korsarmskapellet kortas. (ATA)
- 1988 Ändring, ombyggnad – golv. Korgolvet utvidgas en meter mot väster, främre bänken avlägsnas. Sluttande golvplan anläggs i norra sidogången till koret (ATA)
- 1991 Ändring – ombyggnad, interiör. Tre bänkrader i långhuset ersattes med tre korsarmsbänkar för erhållande av rullstolsplats, anordnande av barnhörna i södra korsarmen. Skyddsräcke monteras på orgelläktaren. (JEA)
- 1991 Specifika inventarier – tornur. Kyrkklockorna hängs om på balansaxlar av stål varvid tornurets slag försvann. (JEA)
- 1995 Vård/underhåll. Renovering av källare, fyra 1600-tals gravhällar återfördes dit samt den gamla s.k. ”dopfunten”. (JEA)
- 1996 Specifika inventarier – textilskåp. Möbel för liggande förvaring av textilier inredd i sakristia. (JLST)
- 1997-2001 Ändring – restaurering, interiör. Mindre inbyggnad under orgelläktare för förråd och garderob, samt ny trappa till läktaren. Altarringens dockor tas fram under masonitinklädnad, altarringen öppnas i mitten. Korgolvet slipas och oljevaxas, golv i långhus och korsarmar slipas och såpskuras. Ny toalettinredning i sakristian. Skåp för liggande förvaring av textil ordnad i sakristian. Flyttning av sidokapell från norra korsarmen till södra. Iordningställande av sidoläktarna och orgelläktaren, västliga fönster återupptages. Äldre lampetter iordningställes och sättes upp på väggar i kyrkorummet. Fristående altare i koret. Arkitekt: Georg Andersson. (JLST)
- 1998-99 Konservatorsarbeten. Rengöring och konservering av altarpopsats, predikstol med baldakin, samt ett epitafium över Nils Borre. Utfört av Jönköpings länsmuseum. (JLST)
- 1999 Teknisk installation – brandskydd. Sprinklersystem installerades i torn och på kyrkvinden, rökdetektorer installeras. Ljusring ovanför koret. (JLST)
- 2000-01 Konservatorsarbeten. Konservering av kyrkans huvudbanér, nummertavlor samt rengöring av orgelfasadens förgyllda partier. Utfört av Jönköpings läns museum. (JLST)
- 2000-01 Ändring. Orgelverket kompletteras med två pedalstämmor. (JEA)
- 2002 Vård/underhåll – exteriör. Putsfasaden lagas och silikatavfärgas. Lagning av kyrkans plåttak samt lanternin. Fönster, dörrar och andra partier av trä målas. (JEA, JLST)
- 2004 Konservatorsarbeten. Konservering av 26 bemålade takbrädor från Eksjö gamla kyrka. (JLST)

Eksjö kyrka med den ursprungliga tornspiran ritad av J F Åbom 1877, uppförd 1887. Spiran ersatt av lanternin 1925. Foto: ATA, okänt årtal.

Norra korsarmen fotograferad före 1912 års restaurering. Väggar är boaserade, tak panelklätt, ursprungliga bänkar och färgsättning i "brungrått". Foto: ATA.

Källhänvisningar

Arkiv

Jönköpings läns museums arkiv. (JLM)

Länsstyrelsen i Jönköpings läns arkiv. (JLST)

Sammanställning av Eksjö kyrkoråds protokoll från 1942-1996, Jan Erik Andersson (JEA)

Antikvarisk Topografiska Arkivet, Stockholm. Genomgången via kopior i länsstyrelsens arkiv. (ATA)

Litteratur

Andersson, J E, *Eksjö kyrka*, Eksjö 1985.

Carlsson, Sten L., *Sveriges kyrkorglar*, Lund 1973.

Hagberg, Lars Å, *Eksjö kyrka 1889-1989*, Jönköping 1989.

Hagberg, Lars Å, *Eksjö kyrka, ombyggnad, mer ingripande renoveringar och övriga förändringar i exteriör och interiör 1889-1972*. Stencil 1979.

Hagberg, Lars Å, *Eksjö 1800-tal*, Jönköping 1988.

Swartling, Ingrid, *Eksjö kyrka*, Linköpings stiftsråds kyrkoberivningskommitté, Linköping 1965

Syllner-Gustafsson, M, *Kulturminnesvårdsprogram för Eksjö kommun*, antaget 1986. Ej i tryck.

Våra kyrkor och griftegårdar i ord och bild, del I, utgiven av Eksjö-Nässjö och Sävsjötidningen, Eksjö 1924.

Tekniska och administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr: B101/03
Beställare: Linköpings stift
Fastighetsägare: Eksjö församling, Svenska kyrkan
Rapportansvarig: Jonas Haas
Foto: Jonas Haas
Län: Jönköpings län
Kommun: Eksjö kommun
Socken: Eksjö socken
Fastighetsbeteckning: Eksjö Kyrkan 1
Belägenhet: Ekonomiska kartans blad Eksjö 6F8a, 1992

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv